

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Министерство на образованието и науката

ПРОЕКТ!

НАЦИОНАЛНА ПРОГРАМА
„ЕВРОПЕЙСКИ НАУЧНИ МРЕЖИ“

НАЦИОНАЛНА ПРОГРАМА „ЕВРОПЕЙСКИ НАУЧНИ МРЕЖИ“

Финансиране на български проектни предложения, участвали в конкурсите „Туининг“ на Рамковата програма на Европейския съюз за научни изследвания и иновации „Хоризонт 2020“

1. Въведение

Рамковата програма (РП) на Европейския съюз (ЕС) за научни изследвания и иновации „Хоризонт 2020“ (2014-2020 г.)¹ предоставя обща стратегическа рамка за финансирането на качествени научни изследвания и иновации и е основен инструмент за устойчива конкурентоспособност и дългосрочна перспектива на икономически растеж чрез акумулиране на частни и публични инвестиции, създаване на нови работни места, социалното приобщаване, както и за решаване на обществените предизвикателства в рамките на Съюза.

Тя е съществен елемент от стратегията „Европа 2020“, Съюза за иновации и Европейското научноизследователско пространство (ЕНП) и има за цел да отговори на икономическата криза, като инвестира в бъдещи работни места и поддържа водещата позиция на ЕС в сферата на научните изследвания, иновациите и технологиите.

Основните приоритети на РП „Хоризонт 2020“ са:

- Високи постижения в научната област;
- Водещи позиции в промишлеността;
- Обществени предизвикателства.

Общата цел на РП „Хоризонт 2020“ е да допринесе за изграждане на общество и икономика, основани на знанието и иновациите, чрез привличане на допълнителни финансови ресурси от различни източници и ги насочи за подкрепа на научноизследователска, развойна и иновационна дейност. Рамковата програма постига максимална добавена стойност и въздействие за Съюза, като поставя акцент върху цели и дейности, които не могат да бъдат ефикасно осъществени, ако държавите членки действат сами. С това РП „Хоризонт 2020“ подкрепя прилагането на стратегията „Европа 2020“ и на други политики на Съюза, както и изграждането и функционирането на ЕНП.

¹ Регламент (ЕС) № 1291/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 11.12.2013 г. за установяване на „Хоризонт 2020“ — рамкова програма за научни изследвания и иновации (2014—2020 г.) и за отмяна на Решение № 1982/2006/ЕО

Програмата работи на принципа на конкурентен подбор за най-добрите и перспективни идеи и разработки, партньорство и акумулиране на ресурси и критична маса и изграждане на мрежи за многопластово сътрудничество.

До м. април 2020 г. 692 български организации участват в 469 проектни консорциума по Рамковата програма, като финансирането, което са успели да привлекат, е над 115 млн. евро. Това отрежда на България 23 място от 28 страни членки. Приблизително 87% от бюджета на „Хоризонт 2020“ е привлечен от страните от ЕС-15², едва 7% – от ЕС-13³, и приблизително 6% – от трети и асоциирани страни⁴.

Научните институти на Българската академия на науките (БАН), Селскостопанската академия (ССА), висшите училища (ВУ) и неправителствените организации, регистрирани в Регистъра за научната дейност в Република България⁵, са привлекли близо две трети от всички средства по РП „Хоризонт 2020“ в България. От привлечените средства бизнесът има дял от около 27%.

Най-голям брой съвместни изследователски проекти българските научноизследователски и бизнес организации изпълняват съвместно с организации от Германия, Франция, Великобритания, Испания, Италия, Белгия, Гърция и Нидерландия.

РП „Хоризонт 2020“ поставя акцент върху конкретни дейности по „Разпространяване на върхови научни постижения и разширяване на участието“, които имат за цел да насърчат участието на редица страни членки, основно от Източна Европа, в научни изследвания и иновации в Съюза като противодействие на съществуващото разделение в Европа в областта на научните изследвания и иновациите. Този приоритет цели надграждане на научния капацитет на новите страни членки и асоциираните страни. Участието в европейски научни мрежи и изгражданото на устойчиви партньорства се нуждае от допълнителна целева подкрепа, за да се даде възможност на българските висши училища и научни организации да се интегрират ефективно в ЕНП и да направят научните си резултати видими, както и като цяло да се насърчат, да се подобри имиджът им и да се създадат партньорства, които ще имат въздействие върху модернизирани на системата в страната – въвеждане на повече съвместни магистърски и докторантски

² Белгия, Дания, Франция, Германия, Гърция, Ирландия, Италия, Люксембург, Нидерландия, Португалия, Испания, Обединеното кралство, Австрия, Финландия, Швеция

³ България, Кипър, Чехия, Хърватия, Естония, Унгария, Литва, Латвия, Малта, Полша, Румъния, Словакия, Словения

⁴ https://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/grants_manual/hi/3cpart/h2020-hi-list-ac_en.pdf

⁵ Регистър за научната дейност в Република България, поддържан от Министерството на образованието и науката чрез Националния център за информация и документация (НАЦИД); <https://cris.nacid.bg/public>

програми, привличане на специалисти от чужбина, подобряване съдържанието на учебните докторантски и магистърски програми, увеличаване проектния капацитет и др.

1.1. Разширяване на участието в европейски проекти и мрежи

Потенциалът за научни изследвания и иновации на държавите членки продължава да е твърде различен въпреки известната степен на конвергенция напоследък, като съществуват големи разлики между „водещите в иновациите“ и „скромните иноватори“⁶. Дейностите спомагат за преодоляване на разликите в Европа по отношение на научните изследвания и иновациите чрез стимулиране на единодействие с Европейските структурни и инвестиционни фондове, както и чрез конкретни мерки за „отключване“ на високи постижения в региони с по-слаби резултати по отношение на научните изследвания, развойната дейност и иновациите (НИРДИ), като по този начин се разширява участието в РП „Хоризонт 2020“ и се допринася за изграждането на ЕНП.

Разширяването на участието се улеснява чрез редица конкретни дейности и мерки, сред които и т. нар. туининг на научноизследователски институции, който цели значително укрепване на потенциала в дадена сфера на изследвания в развиваща се институция посредством връзки с най-малко две водещи в международен план институции в същата научна област. „Туининг“ подкрепя такива партньорства чрез широк набор от мерки като обмен на персонал, посещения на експерти, кратки обучения на място или по интернет, работни срещи, посещения на конференции, организиране на съвместни дейности от рода на летни училища, информационни и др. Това е иновативен инструмент за ускоряване на развитието на изследователските възможности на академичните институции в области, важни за Европа.

1.2. Българското участие в „Туининг“

„Туининг“ цели изграждане и подобряване ефективността на мрежите между национални и водещи европейски висши училища и научни организации. Водени от стремежа към върхови постижения, организациите с висок научноизследователски интензитет в Европа имат склонността да си сътрудничат само помежду си в затворени групи, като оставят останалите научни организации извън тези „затворени клубове“.

Участието на българските висши училища и научноизследователски организации в дейности по мярката „Туининг“ е особено важно с оглед на изграждането на устойчиви научни мрежи и мрежи за обучение, интернационализация и надграждането/развитието

⁶ Съгласно *European Innovation Scoreboard*, https://ec.europa.eu/growth/industry/policy/innovation/scoreboards_bg

на капацитета за по-голямо участие в Рамковата програма на ЕС за научни изследвания и иновации и в новосъздадените Центрове за върхови постижения и компетентности по ОП „Наука и образование за интелигентен растеж“. Съгласно условията за финансиране на проектно предложение по „Туининг“ координаторът на проектния консорциум следва да бъде от държава, попадащи в обсега на тази дейност, сред които е и България, да има най-малко два допълнителни партньора от две различни страни членки на ЕС или асоциирани страни към Рамковата програма.

В рамките на последните три конкурсни сесии на „Туининг“ (през 2017 г., 2018 г. и 2019 г.) има само две проектни предложения, координирани от български организации, получили финансиране. Това е в резултат както на недостиг на финансови ресурси, така и от огромният интерес от останалите страни.

В конкурсите от 2017-2019 г. 15 подадени проектни предложения с български координатор са оценени с резултат над прага от 10 точки, а 4 проектни предложения – с 9,5 точки, които не получават финансиране.

Бюджетът на част „Разпространяване на високи научни постижения и разширяване на участието“ е около 1% (816 500 000 евро) от общия програмен бюджет (77 028 300 000 евро) на РП „Хоризонт 2020“. Големият брой подадени проектни предложения и твърде ограниченият финансов ресурс водят не само до намаляване на мотивацията сред кандидатстващите български организации, но и до непълноценно използване на създадените партньорски отношения с водещи в научно и иновационно отношение европейски организации. Добавена стойност от „Туининг“ е и постигането на по-ефективното участие в двустранните програми и проекти, което е един от посочените в българските проектни предложения индикатор за резултат и устойчивост на проектите.

1.3. Национални мерки

В много от страните членки, които са в обхвата на „Туининг“, са въведени редица мерки, които дават възможност за подготовка и участие в европейски консорциуми. Това увеличава капацитета им за участие в следващата Рамкова програма за научни изследвания и иновации „Хоризонт Европа“ (2021-2027 г.). Друг видим резултат от финансирането на проектите по „Туининг“ е преодоляване на дефицити, свързани с липса на възможност на добиване на нови знания, достъп до международни научни мрежи, възможности за съпоставяне на резултатите от съвместни научни изследвания, включване на повече млади учени, растяща публикационна активност и др.

Настоящата национална програма, целяща финансиране на проекти, координирани от български организации, участвали в схемата „Туининг“, подадени и оценени високо в рамките на РП „Хоризонт 2020“ в периода 2017-2019 г., се базира на принципа за финансиране на най-скорошни проекти, които са изградили успешни партньорства и имат споразумения с европейски университети и научни организации. Периодът е подходящ поради факта, че оценката на проектите все още е актуална (сесията се обявява веднъж годишно) и е налице устойчиво партньорство. Партньорското споразумение между участниците е гаранция за менторство от страна на научна организация, разполагаща с нужния по-висок научен и административен капацитет, по отношение на българските партньори и изграждане на доверие и взаимно обучение на екипите, включени в проекта.

Кандидатстващата организация трябва да е представила достатъчно доказателства, че в резултат на проекта определената област на научните изследвания, в която работи, ще увеличи своята ефективност.

Всички посочени по-долу държавни висши училища и научни организации са участвали в конкурса „Туининг“, като техните проектни предложения са преминали през процеса на оценка и са оценени високо, но не са финансирани по РП „Хоризонт 2020“ поради бюджетни ограничения.

Осигуряването на национално финансиране за изпълнение на проектните предложения се очаква да има следното въздействие:

- изграждане на мрежи и партньорство с чуждестранни водещи университети и научни организации;
- подобряване на капацитета в дадената изследователска област по отношение подготовка на докторантски и постдокторантски програми, както и управлението на проекти;
- подобрена репутация, привлекателност и работа в мрежа;
- подготовка за участие в следващата РП „Хоризонт Европа“ (2021-2027 г.) и по-успешно постигане на свързаност с финансирането на национални научни програми.

1.4. Български организации, кандидатствали с проектно предложение

В рамките на последните три конкурсни сесии на „Туининг“ следните български организации са получили оценка над или близо до прага от 10 точки:

1. Аграрен университет – Пловдив;
2. Медицински университет – Варна;
3. Медицински университет – Пловдив;
4. Софийския университет „Св. Климент Охридски“;
5. Технически университет – София;
6. Тракийски университет;
7. Университет по хранителни технологии;
8. Университет по библиотекознание и информационни технологии;
9. Химикотехнологичен и металургичен университет;
10. Институт по електрохимия и енергийни системи „Акад. Евгени Будевски“ към Българската академия на науките;
11. Институт по обща и неорганична химия към Българската академия на науките;
12. Институт по физиология на растенията и генетика към Българската академия на науките;
13. Институт по отбрана⁷.

Наличието на висши училища извън територията на столицата показва амбициите и капацитета на организации от цялата страна за развитие и участие в европейски и международни научноизследователски мрежи и проекти. Повишаването на научноизследователския капацитет на организациите, част от националната иновационна екосистема е ключово за устойчивото ѝ развитие, особено по отношение привличането и развитието на човешкия капитал.

Предложените за финансиране организации допринасят за регионално балансирана екосистема с потенциал за увеличаване на научния капацитет в съответните висши училища и научни организации.

2. Национална програма „Европейски научни мрежи“

2.1. Изпълнение

Всяка от тези организации е потенциален бенефициент по настоящата програма, съответно би могла да кандидатства за финансиране на вече оцененото от Европейската

⁷ Създаден с Постановление на Министерския съвет № 140 от 04.06.2009 г. като юридическо лице по чл. 60 от Закона за администрацията към министъра на отбраната

комисия проектно предложение по „Туининг“. Проектните предложения, отговарящи на изискванията, посочени в т. 1.4. ще бъдат финансирани отделно едно от друго.

Съответният координатор подава преработеното проектни предложение към Министерството на образованието и науката след съгласуване с ръководителя на базовата организация – потенциален бенефициент. Преработеното проектно предложение следва да запази в основната си част характеристиките на проектното предложение, оценено от Европейската комисия (научен екип, чуждестранни партньори и др.).

Преработените проектни предложения е необходимо да бъдат представяни пред Постоянната комисия за извършване на анализ и деклариране на принципна подкрепа⁸, която следва да разработи указания за изпълнението и отчитането на проектите.

Общият бюджет на програмата е в размер на до 12 622 000 лв., като ще бъде изпълнен, както следва:

- 2020 г.: до 2 497 000 лв.
- 2021 г.: до 8 807 000 лв.
- 2022 г.: до 1 318 000 лв.

Проектните консорциуми могат да кандидатстват за финансиране по настоящата програма на преработените си проектни предложения в размер на до 25% от оригиналното проектно предложение за всеки едногодишен период. Самите проекти ще се финансират и изпълняват в рамките на до две години.. По този начин следва да се достигне до 50% от оригиналния бюджет на проекта, както е оценен от Европейската комисия.

Договорите за финансиране на проектите по програмата ще бъдат подписани през 2020 г. като финансирането на проектните предложения от сесии 2017/2018 и 2018/2019 г. ще стартира през 2020 г., а финансирането на проектните предложения от сесия 2019/2020 г. ще стартира през 2021 г.

Сумата би била достатъчна за изпълнение на дейности на територията на България и от българския координатор на проекта. Бенефициенти ще бъдат българските организации – координатори. При преработване на бюджета и работния план всеки от координаторите може да потърси консултации с екипа на Министерството на

⁸ Създадена със Заповед № РД09-2685/17.10.2019 г. на министъра на образованието и науката

образованието и науката в качеството му на Национален координатор на РП „Хоризонт 2020“, за да се прецени конкретно във всеки един от проектите:

- (1) кои са най-ефективните дейности, които да се изпълнят през първата година;
- (2) кои са индикаторите и резултатите, които отговарят на приоритетите на Национална стратегия за развитие на научните изследвания в Република България 2017 – 2030 г., които да бъдат запазени и постигнати с наличното финансиране;
- (3) кои са дейностите и резултатите, които следва да се отложат за втората година от изпълнение на проекта.

Преработените проектни предложения следва да не включват разходи, които не са допустими по съответния конкурс „Туининг“, в рамките на който е подадено проектното предложение. Разходите за извършване на одит (до 1% от общия бюджет) са допустими.

Проектните предложения следва да отговарят както на условията за финансиране на „Туининг“ съгласно съответната Работна програма на „Хоризонт 2020“, както и на следните допълнителни изисквания:

1. Декларация относно липса на двойно финансиране на предложените дейности;
2. Преработен бюджет и работен план;
3. Ново писмо за подкрепа (договор за партньорство, споразумение, меморандум или др. документ), потвърждаващ интереса и участието на останалите членове на консорциума съгласно преработеното проектно предложение, подписано от ръководителя на съответното звено, участвало в оригиналното проектно предложение.

2.2. Отчитане

Координаторите на проектите и техните партньори имат възможност да правят промени в индикаторите по време на изпълнението на проекта след одобрение от Комисията към МОН. Промените се извършват чрез допълнителни споразумения към споразумението за партньорство след одобрението на Комисията към МОН.

През втората година от изпълнението на НП „Европейски научни мрежи“ финансирането ще бъде преразгледано на база постъпилите отчети за изпълнение на дейностите през първата година.

Отчитането на изпълнението на проектите се извършва в края на всяка година пред Постоянната комисия на Министерството на образованието и науката.